

Abdon Almirall: El gran desconegut

El nom d'Abdon Almirall possiblement sigui ignorat per la majoria d'habitants de la Cubelles actual, alguns potser recorden que hi ha un carrer que s'anomena d'aquesta manera i uns quants més –bé perquè el van conèixer o bé perquè n'han sentit a parlar–, segurament en tenen una opinió que és idèntica a la que, majoritàriament, en aquest poble, ha existit sempre sobre ell: que es tractava d'un home extravagant i solitari, que conreava el seu hortet i vivia com els pobres i que, malgrat que escrivia poesies i cuplets per a les caramelles, probablement no «hi tocava del tot».

En aquest indret, tocant al riu Foix, hi va viure, solitari, Abdon Almirall.

Pocs en tenen coneixença, però, que Abdon Almirall va fer Magisteri i es va treure el títol de mestre en una època en què estudiar no estava a l'abast de tothom, que escrivia interessants i lúcids articles d'opinió en una publicació vilanovina, *Democràcia*, de tendència republicana i federal, també en uns temps en què la facilitat per escriure només era

privilegi d'una minoria, i que era un idealista tan conseqüent que, a més de traduir-ho a la pràctica en la seva peculiar forma de viure, va formar part dels voluntaris catalans que van lluitar al costat dels aliats en la Primera Guerra Mundial.

És per tot això que en aquesta primera publicació que editem els Amics del Castell ens hem decantat per divulgar la

figura de l'Abdon, del pensament, reflectit en els seus articles, d'aquest cubellenc a qui un insigne metge com era el Dr. Francesc Estapé tenia en gran respecte i consideració pel seu nivell intel·lectual. En el treball que segueix a continuació hem ampliat la biografia d'Abdon Almirall que apareix en el llibre *Els carrers de Cubelles*, hem fet una recopilació dels seus escrits, tant en prosa com en poesia, degudament analitzats per una especialista en la matèria, i també hem inclòs alguns articles que parlen sobre ell.

Fill de cal Gavatà

Abdon Almirall i Guasch va néixer a Cubelles el 2 d'octubre de 1880. Els seus pares eren Josep Almirall i Mònica Guasch i vivien al capdavall del carrer Major, a la banda dreta. El mot que tenia la casa i que provenia per part del pare era el de cal Gavatà –ignorem l'origen– i per això a l'Abdon se'l coneixiria més per Abdon Gavatà que no pas pel seu cognom. En Josep Almirall era pagès, tenia algunes terres i econòmicament sembla ser que la família no estava malament.

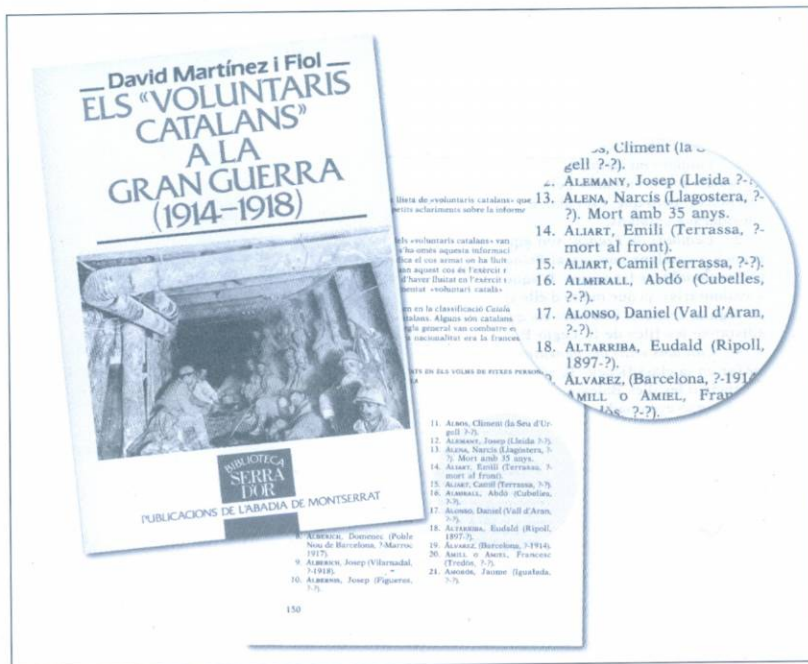
El matrimoni Almirall-Guasch va tenir nou fills, la Joana, en Josep, en Francesc, la Josepa, l'Abdon, la Rosa, en Joan, la Pepeta i l'Enric, citats per ordre cronològic. Dos d'ells, la Joana i la Josepa, varen morir que no havien fet els dotze anys. L'Abdon va estudiar batxillerat als Escolapis de Vilanova i la Geltrú i, com asseguraria anys més tard el seu entranyable amic i company d'estudis en aquella època, Francesc Estapé, sempre treia molt bones notes. Més tard, va fer la carrera de Magisteri a la Universitat de Barcelona, també amb òptims resultats.

Dels altres germans, si bé aquests no van estudiar, sí que tenien una tendència a escriure. L'Enric, com és sabut, feia cuplets per a les caramelles, tant abans com després de la Guerra Civil. La Pepeta va publicar una poesia en el programa de la Festa Major de 1949 i el Francesc (Siscu), que era ferroviari, va ser director de la coral de La Pobla de Montornés a l'època en què feia de cap d'estació d'aquesta població del Tarragonès (més tard, fins a la seva jubilació, ho seria de Capçanes, al Priorat).

L'Abdon, una vegada acabada la carrera, exercí de mestre a dos pobles, un d'ells Castellolí (Anoia), segons informació que anys enrera ens va donar la seva neboda Rita Pedro i Amirall, però el seu caràcter idealista, independent i bohemí, va fer que, tot de cop, abandonés la professió per a la qual havia estudiat i busqués una vida solitària a la seva vila nadiua. La Rita no sabia l'època exacta ni tampoc el temps que l'Abdon va estar a Castellolí, però pensem que molt poc. També ens va indicar que va entrar a treballar al Banc de Crèdit Lionès, a Barcelona –tampoc no recordava en quin any– però abans d'un mes va deixar la feina perquè no suportava estar tancat, necessitava sentir-se lliure com els ocells.

Un dels voluntaris catalans a la Gran Guerra (1914-1918)

Abdon Almirall, com dèiem al principi, va ser un dels 954 voluntaris catalans que van anar a combatre al costat de l'Entesa (els aliats) en la Gran Guerra. El seu nom apareix a les llistes del Dr. Solé i Pla, l'home que durant el conflicte bèl·lic presidia el Comitè de Germanor del Voluntaris Catalans, a través del qual es canalitzava l'ajut als soldats del Principat

Una llista de voluntaris catalans que va aparèixer a la revista "Els Voluntaris Catalans" el 1914. Alguns dels voluntaris que van participar en la guerra van morir al front.

11. AYO, Climent (la Seu d'Urgell, 1875).
12. ALEMANY, Josep (Lleida, 1875).
13. ALENA, Narcís (Llagostera, 1875). Mort amb 35 anys.
14. ALIART, Emili (Terrassa, 1875). Mort al front.
15. ALIART, Camil (Terrassa, 1875).
16. ALMIRALL, Abdó (Cubelles, 1875).
17. ALONSO, Daniel (Vall d'Aran, 1897-?).
18. ALTARRIBA, Eudald (Ripoll, 1897-?).
19. ÀLVAREZ, (Barcelona, 1897-?).
20. AMIEL, o AMIEL, Francesc (Tudela, 1875).
21. ARAU, Josep (Figueras, 1875).

La Gran Guerra va dividir els espanyols en partidaris de l'Entesa i les potències centrals. D'una manera simplificada, es pot dir que era un enfrontament entre esquerres i dretes (...) Les campanyes aliadòfiles i germanòfiles esdevenien vehicles publicitaris dels partits que havien estat arraconats pel sistema ... Tant uns com altres assenyalen que la fi del conflicte havia de configurar un món nou: valors republicans i democràtics,

desplaçats al front. Per tractar d'explicar-nos les raons per les quals un cubellenc, fill de cal Gavatà, va prendre una decisió tan compromesa i arriscada cal situar-nos en el context polític de l'època, i per això reproduïrem alguns fragments extrets de dos magnífics llibres que l'historiador David Martínez i Fiol va publicar fa pocs anys sobre aquest aspecte tan interessant i desconegut de la nostra història: «El catalanisme i la Gran Guerra (1914-1918)» i «Els voluntaris catalans a la Gran Guerra (1914-1918)».

«Per al nacionalisme radical català i el conjunt del republicanisme espanyol i la mateixa esquerra catalana, la Gran Guerra va significar en el seu moment l'oportunitat única i excepcional per a generar una mobilització política i social que fes augmentar la seva presència en la vida política de l'Estat espanyol (...)

en cas de guanyar uns, o de caràcter conservador i antiparlamentari, en cas de triomfar els altres (...)

L'enfrontament entre l'Entesa i les potències centrals materialitzava la lluita entre dues formes d'entendre l'ordenació política i social del món (...) L'Entesa era concebuda com la representació de les llibertats democràtiques i nacionals i pels altres, el Reich alemany i els seus col·ligats encarnaven l'imperialisme i l'autoritarisme (...)

Quan l'agost de 1914 va començar l'anomenada Primera Guerra Mundial el panorama polític de l'esquerra nacionalista catalana es caracteritzava per la seva minva de pes social i electoral al Principat (...) Immersos en aquesta situació, els catalanistes d'esquerres i radicals van veure en la conflagració mundial una oportunitat excepcional per recuperar o guanyar posicions en l'àmbit polític català (...)

El catalanisme radical i l'esquerra nacionalista no van dubtar a donar les seves simpaties al bàndol dels aliats, ja que consideraven que el triomf de les potències occidentals havia de suposar la caiguda de totes les monarquies, la conversió d'aquestes en repúbliques i el deslliurament de les nacionalitats oprimides (...)

En els àmbits del catalanisme d'esquerra i radical hi hagué una propaganda pro-aliada que es va caracteritzar per la preponderància del sentiment francòfil. França, des dels temps de la revolució de 1789, simbolitzava la «Pàtria de la Llibertat» (...)

Abdon Almirall, un home cult, amb idees pròpies i que estava al corrent de l'actualitat política, va ser un dels que es van decidir a formar part d'aquests voluntaris catalans que, tanmateix, no tots tenien una motivació idealista. Segons l'esmentat David Martínez i Fiol, *només una trentena es van prendre seriosament el contingut ideològic del que significaven els mots 'voluntari català'. La resta només volia rebre exclusivament els favors materials del Comitè de Germanor sense preocupar-se de l'existència del plet nacional català...*

Detingut a la plaça Reial

Tenint en compte que l'Abdon era un home molt conscienciat, podríem creure que ell entrava dintre d'aquesta minoria idealista de què parla Martínez Fiol, però, de tota manera, volem deixar constància de com ens explicava, l'any 1994, Rita Pedro aquest apassionant capítol de la vida d'Almirall i de com es va resoldre:

«La raó de la seva marxa a França va ser a causa d'un fet que li va passar a Barcelona, a la plaça Reial, l'any 1914. Sembla ser que observà com un

*oficial de l'exèrcit maltractava físicament un recluta perquè aquest no estava ben posat a la formació. L'Abdon, que en aquella època feia de mestre a Castellolí, en veure aquella agressió va intervenir recriminant al militar que actués d'aquella manera, fent-li veure que es tractava d'un ser humà i no d'un animal qualsevol. En la discussió que es produí entre el militar i el cubellenc, aquest s'esverà tant que finalment va llançar un crit que li sortia de dins l'ànima: **Visca la República!***

El resultat d'aquest incident ja us el podeu imaginar. L'oncle va ser detingut i internat a la Model, amb el càrrec d'intromissió en assumpte militar fora de la seva competència. Sort que la família, amb el suport de l'Ajuntament de Cubelles, no el van deixar sol i van fer que intervingués el pare dels Travé, que era advocat. Aquest va tenir un paper determinant, ja que va aconseguir que li retiressin l'acusació i el deixessin lliure tot afirmant que era boig.

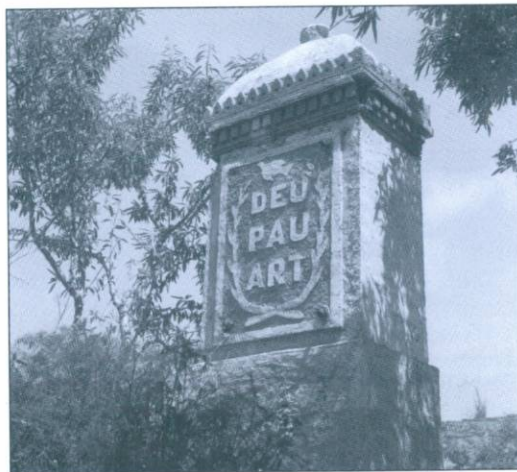
Arran d'aquest fet marxà a França, on es va enrolar a la Legió Estrangera i, d'aquesta manera, el seu nom figura en la llista de catalans localitzats en els volums de fitxes personals confeccionats pel Dr. Solé i Pla que van lluitar en l'exèrcit regular francès.

Respecte a una versió que l'any 1971 va aparèixer en el diari Tele-exprés dient que l'oncle va desertar arran de desobeir un oficial que li ordenava llançar una bomba de mà, haig de dir que la causa va ser una altra. Ell va prestar assistència a un soldat alemany ferit, ja que així estava convençut que defensava la llibertat de tot ésser humà en la seva amplitud, i això li comportà una amonestació del seu oficial i la recriminació

per part d'alguns companys. Aleshores va agafar por i va optar per fugir del front i tornar a Catalunya».

Articulista, pagès i venedor de peix

Després del seu periple per França, no sabem exactament si va tornar tot seguit a Cubelles o què va fer. Sigui com sigui, el cert és que a partir dels anys vint ja s'hi instal·laria definitivament. Per poder sobreviure es dedicà a conrear el seu hort, situat al costat mateix de la riera, molt a prop d'on desemboca el torrent del cementiri. Allà s'hi va construir una modesta caseta que habitaria en solitari fins que va morir. La va fer ell mateix amb bons fonaments, tot i que no havia treballat mai de paleta. Afirmen que l'hort no el tenia massa ben cuidat però l'indret tenia un cert encant, espe-

prés de la Guerra Civil arran que els fos denegat el que havia dut des de la seva fundació: l'Espiga.

L'Abdon feia, precisament, alguns cu-caramelles i durant l'ant 1930 i principi de 1931 va fer una sèrie d'articles d'opinió que, com hem dit al començament, van aparèixer a *Democràcia*, publicació amb la qual ja havia col·laborat esporàdicament l'any 1912. També, de forma puntual, va escriure un magnífic poema a *Espurnes*, publicació que va aparèixer a Cubelles el 14 d'abril de 1930 amb motiu de la commemoració del centenari de Joan Pedro

cialment gràcies a uns pilars on hi havia inscrits mots tant significatius com *Déu Pau Art*, *Flor del Foix* i *Natura Crit Etern*. Precisament aquest nom de Flor de Foix seria adoptat pel cor de caramelles des-

i Roig. Portava per títol *El legat de Don Joan* i en ell glossava l'arribada, en el seu moment, de l'aigua potable a la nostra vila gràcies a la generositat de l'home natjat.

Abdon Almirall, el primer per la dreta, va assistir ben mudat a l'homenatge al Dr. Estapé, al 1951. La imatge correspon al moment de la intervenció de l'aleshores alcalde, Joan Albet.

Una faceta que combinava amb la de treballar l'hort era la de vendre peix. Sembla ser que inicialment el pescava ell mateix, i més endavant el comprava a Vilanova i el portava, a peu i sobre el cap, amb un cove fins a Cubelles, on hi arribava xop del gel que s'anava desglassant. La parada la feia al pedrís que hi havia a la plaça de la Vila, tocant la paret de la rectoria. També anava a vendre als pobles del voltant. Ell mateix, en un dels seus articles, cita el trajecte que feia de Gavà a Begues amb el cove de peix damunt el cap, combinat amb l'aventura de dormir, a meitat de camí, a la intempèrie.

Del que no hi ha dubte és que el seu caràcter solitari s'anava incrementant cada vegada més. Rita Almirall ens deia que no podia tractar ni viure amb ningú. Una vegada va estar molt malalt. Tenia una nafra al coll i el portaren a l'hospiti-

tal. Els familiars el van anar a veure poc després i es trobaren que ja havia fugit. «Pájaro enjaulado no está bien», digué a les monges com a comiat.

L'homenatge al Dr. Estapé i els últims anys

Acabada la Guerra Civil, l'Abdon ja tenia gairebé seixanta anys i quan es va sentir forçat per la «competència» d'altres venedores de peix que venien de Calafell, com van ser la Tona i la Regina, deixà de vendre a Cubelles i es dedicà únicament a fer-ho a fora. No va abandonar l'hort, va continuar fent alguns cuplets per a les caramelles i a partir de l'any 1946 encetà una sèrie de col·laboracions en programes de la Festa Major, gairebé totes en forma de poesies de caràcter marcadament religiós, que perdurà fins a la seva mort, esdevinguda el 5 de gener de 1958.

En certa ocasió, van ser els cantaires cubellencs els que van treure un cuplet dedicat a l'home que, de tant en tant, els en feia. Era aquest:

*Gran patrici cubellenc
que pel Cor sents gran honor
si no estàs aquí present
és que estàs treballant a l'hort.
Essent aquest l'amic Abdon
li dediquem un cuplet,
doncs, potser l'any que ve
ens en faci un paquet.*

Capítol a part mereix l'homenatge que el 7 d'octubre de 1951 Cubelles va retre al seu fill il·lustre, el Dr. Francesc Estapé, i en el qual l'Abdon va deixar per un moment la seva vida solitària i la seva rude indumentària per aparèixer tan net i mudat que ningú no el reconeixia. Probablement fou la seva germana Pepeta qui s'encarregà d'empolainar-lo. Si l'Abdon va fer aquesta excepció va ser, sens dubte, per deferència al seu gran amic de la infantesa, qui no va escatimar referir-s'hi en el seu discurs, recollit en el

butlletí de la «Agrupación de Antiguos Alumnos del Colegio Samà de las Escuelas Pías» i en el qual es feia constar Abdon Almirall com a una de les personalitats assistents a dit homenatge.

El final de les paraules pronunciades pel Dr. Francesc Estapé davant les autoritats i el nombrós públic que es congregà al carrer que a partir d'aleshores portaria el seu nom estava dedicat a l'Abdon: «...i especialment a Abdon Almirall, els meus companys d'estudis d'aquella època. Amb aquest últim, com els conills de la fàbula, no diré que corriem sinó que volàvem per aquesta mateixa carretera tots els dies, d'anada i tornada del col·legi. Des de mig camí, agafant la recta per Sant Gervasi, en mitja hora ens plantàvem a Vilanova. La carretera era nostra. Llavors no hi havia perill de cotxes ni camions. De tant en tant ens creuàvem amb el pas lent d'un carro, que portava el carreter dormint a dins, o amb la trotadeta d'una tartana, els innocents riscos de la qual podíem sortejar fàcilment...»

En els últims anys de la seva vida la gent el recorden assegut en determinats espais del poble —a la plaça de Santa Maria, arrepenjat a la paret del campanar, quan feia calor, i a la plaça de la Font, quan volia prendre el sol. Es posava amb les noies que passaven pel seu davant, fent algun

Una altra foto de l'homenatge al Dr. Estapé, a qui veiem a la dreta, en el seu parlament. Abdon Almirall és al mig i al darrera seu hi ha el secretari, Francesc Prim.

L'Abdon, amb la seva típica indumentària i el cabàs, en una Festa Major de mitjan anys cinquanta.

comentari irònic o dient alguna bestiesa, però a les de la seva família les deixava tranquil·les. Duia sempre un cabàs del qual treia menjar –normalment una arengada i pa, ja que no endrapava gaire– i vi, tenia un aspecte de captaire però la gent, com que el coneixien, ja no en feien cas d'ell, fora de la canalla, que sovint l'amoïnaven. Era com si formés part del paisatge quotidià d'aquella Cubelles entranyablement petita, tranquil·la i camperola, gairebé idíl·lica contemplada des de la perspectiva del temps. Malgrat que sovintejava l'entorn de l'església i que es pot assegurar que era creient, no es va saber per quina raó no hi entrava mai, ni tan sols per

a portar-hi flors, tot i que en el seu hortet n'hi tenia de tots tipus.

Respecte a l'aspecte sentimental, Rita Pedro afirmava que de jove l'Abdon «va festejar amb Monteserrat Creus. Ella n'estava molt enamorada però ell no n'hi feia massa cas». Potser el seu caràter solitari fos també causa que no volgués compartir la seva vida en companyia. Va estranyar molt que quan va morir no es trobessin tampoc ni llibres ni papers escrits a la caseta on vivia. Solament es varen mantenir en peu durant uns anys aquells pilars per ell decorats, ja que unes poesies escrites en francès a les parets de la casa van ser esborrades,

segons la versió de Rita Pedro. Malhauradament no es van salvar aquests bells records d'un dels cubellencs de més tradició que potser ha nascut a la nostra vila.

L'any 1986, una comissió constituïda des de l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Cubelles va decidir de posar el nom d'Abdon Almirall a un carrer del poble, el que va des de la plaça de la Vila al

carrer del Mig. Era quelcom que alguns dels components d'aquesta comissió tenien en ment des de feia temps, de quan l'Antonet Armengol i Arnau, propietari del Cafè de Baix i una autèntica enciclopèdia en temes cubellencs, els explicava històries i anècdotes d'aquest gran desconegut que ara, els Amics del Castell, hem intentat que no ho fos tant.

Vet ací, doncs, Abdon Almirall i Guasch, un home intel·ligent, solitari, intel·lectual, extravagant, inadaptat, geniüt, universalista, solidari, idealista, humanitari, humanista, poeta, pagès, mestre, proletari, catalanista, republicà, progressista, naturista o creient que, a vegades, potser com a síntesi de la seva manera de ser, exclamava, segons deia el propi Antonet: **«Vull respirar, necesito llibertat!»**.